

Balog Ádám – Nagy Márton – Windisch László:

Garancia a növekedésre

A hazai kis- és középvállalati (kkv) szektor versenyképesebbé válásának szempontjából kiemelt jelentősége van a technológiai fejlesztésekhez kapcsolódó, valamint a méretgazdaságosság eléréséhez szükséges beruházásoknak. Ezek megvalósításához pedig elengedhetetlen, hogy a hazai növekedéshez és foglalkoztatáshoz nagymértékben hozzájáruló kkv-k megfelelő mennyiségű és minőségű finanszírozáshoz jussanak. A jegybank hitelösztönző eszközeinek kivezetését követően, illetve az EU-s források fokozatos kimerülésével párhuzamosan egyre nagyobb szerepet kell kapniuk az intézményi kezességvállalási konstrukcióknak. Korábbi cikkünkben már felhívtuk a figyelmet a hitelgarancia egyre növekvő jelentőségére, ugyanakkor a konstrukciók keretösszegének növelésére a tavalyi évhez képest ma nagyobb költségvetési tér és még nagyobb szükség van.

Az idei évben tapasztalt és jövőre várható folyamatok alapján a költségvetés hiánya mindkét évben alacsonyabb lesz a Konvergencia Programban kitűzött hiánycélnál. Az MNB előrejelzése szerint 2016-ban a GDP 1,4-1,5 százaléka lehet a hiány a tervezett 2 százalékos deficittel szemben, míg jövőre a kedvező bevételi folyamatok ismét a célnál (2,4 százalék) alacsonyabb, 2,1-2,3 százalékos hiányt eredményezhetnek. Amennyiben ezt a folyamatot a tervezett és részben már végrehajtott gazdaságfehérítő intézkedések és programok tovább erősítik, akkor akár még alacsonyabb hiány is kialakulhat. Az elmúlt évekhez hasonlóan tehát várhatóan előretekintve is teljesülnek a legfontosabb költségvetési előírások és célkitűzések, mint a maastrichti hiánykritérium, valamint az államadósság csökkenésére vonatkozó hazai és uniós szabályok. Tekintettel arra, hogy az előrejelzések szerint a hiány és az adósság számottevően kisebb lesz az e szabályok által előírtnál, a fiskális politikában van mozgástér további gazdaságélénkítő lépésekre. Írásunkban amellett érvelünk, hogy ezt a mozgásteret érdemes részben a garancia nyújtására fordítható keretösszeg növelésére használni.

A gazdasági növekedés és foglalkoztatás szempontjából meghatározó szereppel rendelkező kkv szektor forráshoz jutása kiemelt jelentőségű, ehhez pedig a hitelkínálati korlátok további oldása szükséges. A nemzetközi tapasztalatok alapján a

kisebb és kockázatosabb vállalkozások finanszírozáshoz jutásában kiemelt szerep jut az intézményi garanciának. A hitelösztönzés e formája több szempontból is hatékonynak tekinthető. Egyrészt az intézményi garancia segítségével olyan kisebb, de életképes vállalkozások is nagyobb arányban finanszírozáshoz tudnak jutni, akik a hitelintézetek kockázatvállalási toleranciája szabta korlátokba ütköznek vagy banki méretgazdaságossági szempontok miatt, esetleg megfelelő biztosítékok hiánya okán nehézségekkel szembesülnek a hitelfelvétel során. Másrészt a multiplikatív hatásnak köszönhetően egy egységnyi garanciavállalásra allokkált forrás a többszörösének megfelelő összegű hitelt eredményez: becslésünk szerint egy egység támogatás révén körülbelül öt egységnyi hitel valósulhat meg. Ez azért is nagy jelentőséggel bír, mivel a hazai kisebb vállalkozások esetén nemzetközi összehasonlításban jelentős lemaradás figyelhető meg hatékonyságuk tekintetében: termelékenységi szintjük mintegy harmada-negyede a nagyvállalati termelékenységnek. Ezzel szemben Nyugat-Európában kisebb termelékenységi különbségek tapasztalhatók a nagyobb és kisebb vállalkozások között. A garanciaállomány volumenének növelése így kedvező hatással lenne a kkv-k versenyképesebbé válására, a GDP-növekedésre és a foglalkoztatás-bővülésre egyaránt.

A garanciának a hitelezés elősegítésében betöltött szerepe azért is fontos, mivel a kkv-k számára jelenleg elérhető kedvező forráshoz jutási lehetőségek, a Növekedési Hitelprogram (NHP) keretében elérhető finanszírozás, majd az EU-s források is fokozatosan megszűnnek. Az MNB az elmúlt három és fél évben az NHP révén meghatározó szerepet vállalt a kkv-k finanszírozáshoz jutásának elősegítésében. A program három szakasza keretében eddig közel 35 ezer vállalkozás jutott finanszírozáshoz 2358 milliárd forint összegben. A hitelfelvevő kkv-k közül jelentős a kisebb vállalkozások részesedése, darabszám szerinti arányuk a második és harmadik szakaszban is meghaladta a 90 százalékot. A kisebb vállalkozások magas részesedését mutatja az is, hogy minden második hitel 10 millió forint alatti e két szakaszban. Ez azért is pozitív, mivel a kutatások szerint ezen vállalati szegmens esetén a legmagasabb a beruházásösztönző hatás, ami a GDP növekedési hozzájárulás szempontjából kiemelt fontosságú. Miután az NHP elérte a kkv-hitelezéssel kapcsolatos kitűzött céljait, a program fokozatosan kivezetésre kerül. A kkv-k megfelelő minőségű forrással való ellátásának biztosításában ezért hosszabb távon más finanszírozási lehetőségeknek, illetve intézményeknek is hangsúlyosabb szerepet kell kapniuk.

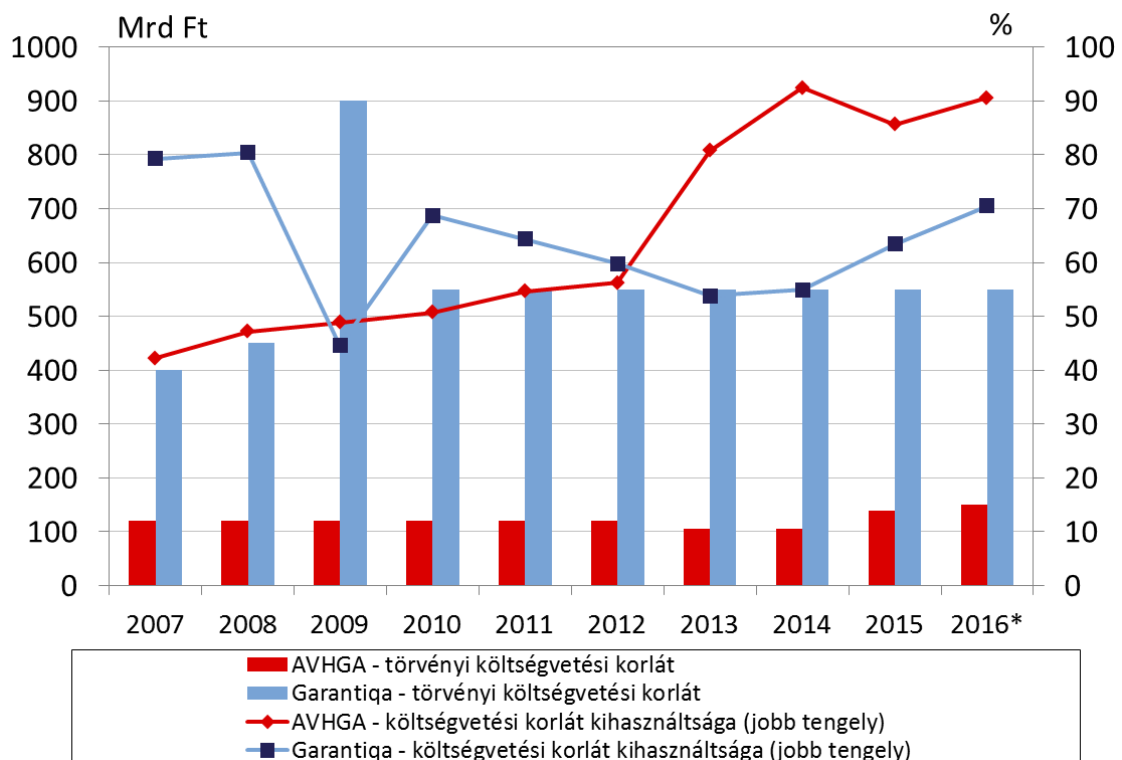
A vállalkozások számára beruházásaik megvalósításához jelenleg, illetve a közeljövőben még számottevő összegű EU-s forrás áll rendelkezésre. A 2014-2020-as EU-s ciklusban összesen 25 milliárd euro (mintegy 7500 milliárd forint) fejlesztési forrást használhat fel Magyarország, melynek 60 százaléka közvetlen gazdaságfejlesztésre irányul. Ezen belül nagyságrendileg 710 milliárd forint pénzügy eszközök (kockázati és saját tőke, kezességvállalás, kamattámogatás) formájában lesz elérhető a vállalkozások számára. (Egy éve megjelent korábbi írásunkban is hangsúlyoztuk a garancia fontosságát amellet érvelve, hogy ezen pénzügyi eszközökből minél több kerüljön ilyen formában felhasználásra annak multiplikatív hatása miatt.) Ugyanakkor az EU-s források is csak átmenetileg fognak kedvező finanszírozási lehetőségeket biztosítani a kkv-szektor számára. A jegybanki hitelösztönzés fokozatos megszűnését és az EU-s források kimerülését követően még inkább felértékelődik az intézményi garancia különféle formáinak szerepe a kkv-k finanszírozáshoz jutásában. Különösen az egyébként is szigorúbb hitelfelvételi korlátokkal szembesülő mikrovállalkozások esetén kiemelt fontosságú, hogy megfelelő mennyiségű finanszírozáshoz jussanak a későbbiekben is. Ennek biztosításában az állami háttérű intézményi garanciának nagyobb szerepet kell vállalnia, amire a költségvetési folyamatok jelenleg teret is engednek.

Annak érdekében, hogy az állami forrásból viszontgarantált kezességvállalás megfelelő mennyiségben és minőségben – azaz a piaci igényekhez igazodó termékinálattal és gyorsasággal – álljon rendelkezésre, a hazai garanciaszervezeteknek folytatniuk kell az elmúlt években megkezdett hatékonyságjavító, illetve a piaci igények jobb kiszolgálására irányuló törekvéseiket. A hazai garanciaszervezetek, a Garantiqa Hitelgarancia Zrt. (Garantiqa) és az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (AVHGA) több hatékonyságjavító intézkedést is bevezetett az elmúlt években. Többek között csökkentették az adminisztrációs terhet, mérsékeltek a kezességvállalás díját, rövidítették a kérelmek átfutási idejét, hatékonyabbá tették a folyamatokat, illetve kockázati toleranciában is lazítottak (lazább fedezeti és adósmi-nősítési követelmények). Mindezzel párhuzamosan 2014-től bővül az intézményi kezesség mellett – jellemzően állami viszontgaranciával – nyújtott kkv-hitelek állománya (nominális és relatív értelemben is). Az utóbbi időben bevezetett lazításokkal együtt is van még tér további fejlődésre annak érdekében, hogy a kisebb, életképes vállalkozások még szélesebb köre juthasson finanszírozáshoz garancia segítségével. Ebben a törekvésben fontos szerepet kaphat egy a nemzetközi gyakorlatban elterjedtebb termék, a portfóliógarancia konstrukciójának hazai bevezetése.

Ennek fő előnye, hogy a kezesség igénybevételének folyamata alacsonyabb adminisztrációval jelentősen egyszerűbb és gyorsabb annak köszönhetően, hogy ez a konstrukció nem igényel előzetes, ügyletenkénti jóváhagyást a garanciaszervezetek részéről. Amennyiben a portfóliógarancia hazai bevezetésének jogszabályi akadálya van, az érintett szervezeteknek mielőbb célszerű lenne kezdeményezniük a jogalkotók felé azok elhárítását. Tovább javítható lenne az ügyletkötési folyamat az egyedi jóváhagyás melletti garancianyújtás esetén is az adminisztrációt érintő jogszabályi keretek rugalmasabbá tételével, illetve érdemes lehet megvizsgálni a kezesség igénylési folyamatának „megfordításával” járó előnyöket: ha a vállalkozások először a garanciaszervezetekhez fordulnak, a kapott limitek birtokában a kereskedelmi bankok hajlandósága is nagyobb lehet a hitel nyújtására. Hasznos lenne emellett, ha az igénylő kkv-knak első lépésben egy előminősítő rendszerben lehetőségük lenne információt kapniuk arról, hogy egyáltalán „garanciaképesek”-e. Ezek a lépések csökkenthetik a nagyobb volumenű garancia igénybevételt leginkább hátráltató méretgazdaságossági problémákat, illetve ösztönöznék a bankok hajlandóságát a nagyobb arányú igénybevételre.

A garanciaszervezetek hatékonyságának további javulásával, illetve a termékpaletta piaci igényekhez igazodó esetleges kibővítésével a garantált állomány még dinamikusabban növekedhet, ami szükségessé teheti a költségvetési keretösszeg növelését. Az állami viszontgarancia mellett vállalható készfizető kezesség állományára vonatkozó felső korlátot a mindenkori költségvetési törvény szabályozza. A 2017. évi költségvetési törvény összesen 710 milliárd forintban határozza meg ezt a limitet: ebből a Garantiqa esetén a korábbi évekhez hasonlóan 550 milliárd forint, az AVHGA esetén pedig 2016-hoz képest 10 milliárd forinttal magasabb, 160 milliárd forint a felső korlát. Az utóbbi években ugyan a garantált állomány csak az AVHGA esetén közelítette meg az előirányzott összeget, de tekintettel a költségvetésben megfigyelt mozgástérre, hatékony lenne ezzel együtt nagyobb keretösszeget allokálni az állami viszontgarancia mellett vállalható kezesség volumenére. A garanciaszervezetek működésének utóbbi időben tapasztalt javulása miatt ugyanis 2014 elejétől folyamatosan bővül az állomány, továbbá így a következő időszakban a reálgazdaság felzárkózását megfelelően támogató, a további hatékonyságjavító intézkedések, illetve a termékpaletta kibővítése eredményeként is megvalósuló gyorsabb ütemű volumennövekedésnek sem képeznék gátját a költségvetésben meghatározott korlát.

1. ábra: A költségvetési korlátok kihasználtsága mértékének alakulása 2007-2016* között

Megjegyzés: a költségvetési korlát az állami viszontgarancia mellett vállalható készfizető kezesség költségvetési törvényben maximalizált állománya. *: A 2016-os adat becslés.

Forrás: AVHGA, Garantiqa.

A nagyobb keretösszeg várhatóan egyébként sem járna a költségvetésben számottevő többletkiadással, mivel a garancialimitek összegéhez képest elenyésző a beváltások évenkénti összege: 2016-ra a tervezett költségvetési kiadás nem éri el a GDP 0,1 százalékát, s ugyanez mondható el a 2017-es költségvetési évről is. Ez a 2011-től tapasztalható tendencia folytatódását jelenti, amelynek során az érvényesített garanciákból eredő költségvetési kiadás folyamatosan csökkent, és 2015-ben mindössze 13 milliárd forintot tett ki. A költségvetési idősorok tanúsága szerint ha a garanciák és kezességek állományának növelése prudens pénzügyi tranzakciók alapján realizálódik, akkor a költségvetés terhei számottevően nem növekednek. Ráadásul a növekvő hitelezéssel együtt járó addicionális gazdasági növekedés és foglalkoztatás többletbevételt is eredményez az államháztartás számára.

A garanciaállomány bővítésére további teret engedhetnek az Európai Beruházási Bankhoz (EIB) kapcsolódó intézmények által viszontgarantált konstrukciók. A tagállamokra allokált EU-s források mellett ugyanis a központi kezelésű programok

(„közvetlen brüsszeli források”) is jelentős, jelenleg alig kihasznált lehetőségeket rejtnek magukban. Az Európai Beruházási Alap (EBA) által működtetett Competitiveness of Small and Medium-sized Enterprises (COSME) program a kkv-k versenyképességének javítását célozva visszatérítendő és vissza nem térítendő forrásokat is nyújt. Ennek keretében viszontgarancia is elérhető, aminek hazai intézmények általi igénybevétele kiegészítené a hazai forrásból viszontgarantált, valamint a saját kockázatú kezességvállalási konstrukciókat, tovább bővítve a kkv-k számára elérhető termékpalettát. (A honlapján elérhető információk szerint az AVHGA 2016. novemberben tervez indítani ilyen konstrukciót.) Miután a COSME által viszontgarantált kezességvállalás nem tartalmaz állami támogatást, elsősorban azon vállalkozások számára jelenthet érdemi segítséget, akik jelenleg a csekély összegű támogatási korláttal szembesülve magasabb díj mellett csak a garanciaszervezetek saját kockázatra vállalt kezességvállalási lehetőségeit tudják elérni. További előnye ezen konstrukciónak, hogy a hazai költségvetés terhelése nélkül segítik a kkv-k finanszírozásához jutását. A bankoknak is érdemes lehet aktívabban keresnie az ilyen programokban való részvételi lehetőségeket.

Lassan véget ér a kedvező hitelek nagyobb mennyiségben való elérhetőségének időszaka. Az elkövetkező években ezért különösen fontos lesz minden lehetőséget kihasználni annak érdekében, hogy a hazai kkv-k a kedvezményes források fokozatos kimerülését követően is képesek legyenek a versenyképesebbé válásukhoz szükséges bővítő és korszerűsítő beruházásokat elvégezni, különben hosszabb időre is elveszíthetjük a felzárkózás lehetőségét.

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaság.hu oldalon 2016. október 25-én.”